

ומתוצת הגמרא: **הרא** — **מכלל חברתה** **איתמר**.

לא נחלקו רב ושמואל באותו ענין בשתי לשונות, אלא נחלקו פעם אחת, ובכית המדרש אמרו על פי מחלוקתם הראשונה גם את מחלוקתם השניה.

מתניתין: א-13

משנתנו מתחלקת לשני ענינים:

החלק הראשון עוסק בענין איסור אחות אשה, והחלק השני הוא בענין ביאת יבם קטן ביבמה.

החלק הראשון:

אסור לו לאדם לקחת אשה ואחותה כאשר שתי האחיות בחיים, אך מותר לקחת את אחות אשתו אחר מות אשתו.

האיסור לקחת שתי אחיות הוא בין אם הן אחיות מהאב ובין אם הן אחיות מהאם.

ואם היתה לאשתו אחות מהאב, ולאחות זו היתה אחות מן האם, מותר לו לקחת את האחיות ההיא, היות ואין כל קרבה של אחווה בין אשתו לבין אחותה של אחות אשתו.

א. **אמרו לו לבעל: מתה אשתך!** —

ב. והלך **ונשא** אשה שניה, שהיא **אחותה מאביה** של אשתו, אך אינה אחותה מאמה.

ואחר כך אמרו לו: **מתה** אשתך השניה [שהיא, כאמור, אחותה מאביה של אשתך]!

ג. והלך **ונשא** אשה שלישית, **אחותה מאמה** של אשתו השנייה.

ואחות זו היא "רחוקה" מאשתו הראשונה, ואינה אחותה כלל.

ואחר כך אמרו לו: **מתה** אשתך השלישית [אחותה מאמה של אשתו השניה, הרחוקה לגמרי מאשתו הראשונה]!

ד. והלך **ונשא** אשה רביעית, **אחותה מאביה** של אשתו השלישית, הרחוקה הן מאשתו השניה והן מאשתו הראשונה.

ושוב אמרו לו: **מתה** אשתך הרביעית [אחותה מאביה של אשתו השלישית, והרחוקה לגמרי מאשתו השניה והראשונה]!

ה. והלך **ונשא** אשה חמישית, שהיא **אחותה מאמה** של אשתו הרביעית, הרחוקה לגמרי מאשתו השלישית, השניה והראשונה.

ולאחר מכן התברר שהיו כל אותן העדויות, עדויות שקר, **ונמצאו כולן קיימות** —

הרי הוא **מותר** באשתו הראשונה, ובאשתו השלישית, ובאשתו החמישית.

לפי שאשתו השלישית רחוקה מאשתו הראשונה, ותפסו קידושיה.

וכמו כן אשתו החמישית רחוקה מאשתו השלישית, ולכן תפסו קידושיה.

וקידושיהן של השלישית והחמישית קידושין גמורים וכשרים הם.

ולכן, אם אחר כך מת הבעל, ושלושת נשותיו נופלות לפני אחיו לייבום, ובא אחיו היבם לייבם את אחת משלושת נשותיו, ובא עליה,

הרי זו ביאה כשרה ולא פסולה, והרי הן "פוטרות" צרותיהן.

אחיו באחת מהן, בשניה או ברביעית, שהיא ביאה כשרה — פוטרות צרותיהן.

והיינו, שאם יבוא היבם על אחת מהן, הרי זו ביאה כשירה ולא פסולה, כך שאם בא להוציאה דיה בגט, ואינה צריכה לא היא ולא צרותיה חליצה [כמו שהיו צריכות אילו היתה זו ביאה פסולה].

ואסור הבעל בשלישית, לפי שהיא אחות אשתו השניה, שתפסו בה קידושין אחר מות אשתו.

ואסור בשניה וברביעית.

ואסור גם באשה החמישית שקידש, לפי שהיא אחות אשתו הרביעית, שתפסו בה קידושין.

קידושיה של השניה לא תפסו, לפי שהיא אסורה עליו משום איסור אחות מאב של אשתו הראשונה.

ואין ביאת היבם באחת מהן [בשלישית וחמישית, שאינן נשותיו של אחיו], פוטרת צרתה [את שתי נשותיו האמיתיות, השניה והרביעית].

וכמו כן לא תפסו קידושיה של הרביעית, לפי שהיא אסורה עליו מחמת איסור אחות מאב של אשתו השלישית.

החלק השני:

היבם יכול לקנות את יבמתו בקנין "מאמר", שהוא קידושי כסף או שטר.

ולכן, אם מת הבעל, ונפלו נשותיו לפני אחיו ליבום, אין ביאת אחת מהן [בשניה וברביעית] פוטרת "צרתה" [את שלשת נשיו האמיתיות, כי השניה והרביעית אינן נשותיו כלל].

ותיקנו חכמים שיקדש היבם את אשתו בקידושי מאמר לפני שיבוא עליה.

במה דברים אמורים, כאשר כל העדויות על מיתת נשותיו היו שקר.

המאמר אינו קנין גמור, לפי שעדיין לא קיים היבם במאמרו את מצות היבום, ועדיין זקוקה היבמה ליבום או לחליצה.

המאמר פועל שלשה דברים:

ואולם, אם בא הבעל על האשה השניה לאחר מיתת האשה הראשונה —

האחד, מאמר שעשה אחד היבמים ביבמתו, פוסל את היבמה על שאר האחים. ואם היו כמה יבמות, פוסל המאמר את שאר היבמות מלהתייבם.

והיינו, שהעדויות על מיתת אשתו הראשונה היתה נכונה, ותפסו קידושי הבעל בביאתו על האשה השניה, ורק שאר העדויות על מיתת שאר הנשים היו שקר —

השני, אם רוצה היבם להוציא את "בעלת המאמר", הוא צריך לתת לה גט בנוסף לחליצה.

הרי הבעל מותר באשתו השניה, ובאשתו ה"רביעית", הרחוקה ממנה.

השלישי, האח שעושה מאמר ביבמתו, הרי

ואם מת הבעל, ונפלו נשותיו ליבום, ביאת

הוא נאסר בקרובותיה של בעלת המאמר, כאלו היתה אשתו.

ושנינו בתחילת פרק חמישי, שנחלקו חכמים ורבן גמליאל אם יש "מאמר אחר מאמר", או "אין מאמר אחר מאמר".

והיינו, האם יכול אח שני לחזור ולעשות מאמר ביבמה אפילו לאחר שכבר עשה בא אחיו הראשון מאמר, ובכך היא יאסור את היבמה על האח הראשון שעשה בה מאמר, וכמובן שגם השני אסור בה, מחמת מאמרו של הראשון. או שאין מאמרו של השני כלום.

וכמו כן נחלקו, האם יש גט אחר מאמר. שאם נתן לה האח השני גט, האם הוא פסל אותה על כל האחים, ואפילו על האח הראשון שעשה בה מאמר, או שאין גטו של השני כלום.

אבל אם חלץ לה האח השני או בא עליה אחרי מאמרו של הראשון, לדבי הכל נאסרה היבמה על האח הראשון, על אף שעשה בה מאמר.

יבם קטן אינו יכול לקדש את יבמתו בקידושי מאמר כמו שאינו יכול לקדש אשה.

אלא, שאם הוא בא על יבמתו [ומגיל תשע שנים נחשבת ביאתו ביאה], נחשבת לו ביאתו ביבמתו כקנין "מאמר", שכאמור, אינו נחשב לקנין גמור כמו יבום.

וכיון שביאתו של יבם קטן ביבמתו קונה בה קנין שהוא בגדר "מאמר", הרי יש לה את כל דיני המאמר, ולכן:

א. אם יבוא הקטן על יבמתו הוא יפסלנה

על שאר האחים, כמו שפוסל מאמר את היבמה על שאר האחים.

ב. אם לאחר ביאתו של הקטן יבוא אחיו או יעשה בה מאמר, או שיתן לה גט, וכל שכן אם יחלוץ לה או יבוא עליה — תפסל היבמה על הקטן, "בעל המאמר" הראשון.

יבם קטן **בן תשע שנים ויום אחד** שבא על יבמתו —

הוא — פוסל על ידי אחיו, שאוסר בביאתו את כל אחיו ביבמה.

והאחיו הגדולים — פוסלין על ידו, אוסרים אותו בביאתו ביבמה.

אלא שהיכולת של הקטן לפסול את אחיו הגדולים, היא פחותה מאשר יכולתם של אחיו הגדולים לפסול אותו. כי —

הוא פוסל את היבמה על שאר האחים, רק **תחלה**, רק אם קדמה ביאתו ["מאמרו"] למעשה האחים ביבמה.

ואילו **האחיו פוסלין** את היבמה עליו גם **בתחלה** וגם **בסוף**, וכפי שמבארת המשנה:

כיצד הוא פוסל תחילה?

בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו — **פסל על ידי אחיו**, שמעתה היא אסורה עליהם עקב ביאתו ["מאמרו"].

וכיצד אינו פוסל בסוף?

אם כבר בא עליה אחיו הגדול לפניו, ויבמה, לא יכול הקטן לפוסלה עליו אם יבוא עליה [וכל שכן אם רק יעשה בה מאמר, או שיתן

לה גט, שהרי אין מעשה קטן כלום], היות ואין לאחר ביאת גדול כלום!

וכיצד האחים פוסלים תחילה וסוף?

באו עליה אחין, בין לפני ביאתו של הקטן, ובין לאחריה, **ועשו**, או שעשו **בה מאמר**, או שנתנו לה **גט**, או **חלצו** לה —

הרי הם **פוסלין על ידו**, אוסרים אותה עליו, בין אם עשו זאת לפני ביאתו של הקטן בה, ובין לאחריה.

גמרא:

ומבארת הגמרא תחילה את החלק הראשון במשנה —

שנינו במשנה: אם בא על השניה אחר מיתת הראשונה — מותר בשניה וברביעית.

מלשון זה של המשנה, יכול להשתמע כי הוא בא על השניה אחר מיתת הראשונה, אבל הוא קידש את הנשים עוד בחיי הראשונה.

והוינן בה: **אטו**, האם **כולהו**, כל ארבעת הנשים, **לאו לאחר מיתת ראשונה נינהו**? הרי ברור שלקחן רק אחר מיתת אשתו, כי אם לקחן קודם מיתתה, הדין הוא כמו ששנינו ברישא, שרק השלישית והחמישית מותרת!

ומשנינן: **אמר רב ששת**: כוונת המשנה היא לומר, שדין זה הוא רק אם בא על השניה **לאחר מיתת ראשונה ודאי**.

אבל אם היה ספק אימתי מתה ראשונה,

ויתכן שקידש את השניה קודם למיתת הראשונה — הרי כולן אסורות.

ועתה מבארת הגמרא את החלק השני של המשנה:

בן תשע שנים פוסל תחילה, והאחין פוסלים תחילה וסוף.

והוינן בה: וכי **בן תשע שנים** ויום אחד רק בתחלה **פסיל**, רק אם יבוא עליה תחילה, לפני שיעשו בה אחיו מעשה, היא נפסלת בכיאתו על האחים.

ואילו **בסוף**, אם יבוא על היבמה לאחר שעשה בה אחד האחים מאמר — וכי **לא פסיל** אותה עליו בכיאתו?!

והתני רב **זביר ברבי אושעיא**: אח גדול העושה מאמר **ביבמתו**, ואחר **כך בא אחיו** הקטן, **שהוא בן ט' שנים** ויום אחד, **עליה** — **פסלה** בכיאתו, על בעל המאמר?!

הרי שגם ביאת קטן פוסלת תחילה וסוף!

אמרי לתרץ: אכן **ביאה** של קטן, **פסיל** את היבמה על אחיו, **אפילו** אם בא עליה הקטן **בסוף**, אחרי שעשה בה אחיו הגדול מאמר.

וכדי לתרץ את הקושיה, עלינו לחדש שכוונת המשנה היא לומר כך:

מאמר גרידא של קטן [אפילו בלי ביאה!] שעושה הקטן תחלה — **פסיל**, היות ויש במעשה קידושין של קטן ביבמתו להחשב כמאמר של גדול לפסול יבמתו על האחים.

אבל מאמר שהוא עושה **בסוף**, לאחר מאמר של אחיו הגדול, **לא פסיל** מאמרו של קטן.

בן ט' שנים ויום אחד הבא על יבמתו —
פסל בביאתו על ידי אחיו, את מאמר האחים
שקדם לביאתו!

ועתה תמהה הגמרא על החידוש שבתירוץ,
שקטן יכול לעשות קידושי מאמר בתחילה,
ויפסול אותה מאמרו על שאר האחים:

ומי אית ליה לקטן קידושי מאמר כלל לפסול
על ידי אחיו?

והתניא: בן ט' שנים ויום אחד — הוא פוסל
את יבמתו על אחיו, בדבר אחד —

והאחיו פוסלין על ידו בארבעה דברים.

ומבאר הברייתא: הוא פוסל על ידי, את
האחיו — בביאה.

והאחיו פוסלין על ידו:

בביאה, במאמר, בנט, בחליצה!

ומוכח שקטן יכול לפסול על האחים אך ורק
בביאה, ולא במאמר!?

ומשנינן: ביאה של קטן, דפסלה את היבמה
לאחים בין בתחלה בין בסוף, והיא דבר
מוחלט ולא מחולק — פסיקא ליה, נוח לו
לתנא לשנותה כדבר מוחלט ופסוק.

אבל מאמר של קטן, דרק בתחילה הוא פסיל
על האחים, אך בסוף הוא לא פסיל, והרי
הוא דבר חלוק —

לא פסיקא ליה לתנא לשנותו.

איתמר נמי, אמר רב יהודה אמר שמואל:
קטן יש לו גט, שאם נתן הקטן גט ליבמתו,

לפי שלא ייפו את כוחו של קטן עד כדי כך
שיועיל מאמרו, אפילו לאחר מאמרו של
אחיו הגדול!

וביאה של קטן — אפילו בסוף, לאחר
מאמר אחיו הגדול, פסיל!

ופרכינן: והא קתני במשנתנו במפורש, שאין
בכוחו של קטן לפסול בסוף כלל, אפילו לא
בביאה!

שהרי שנינו בה:

אלא, שהוא [הקטן] פוסל תחלה, והן [האחים
הגדולים] פוסלים תחלה וסוף.

ואומרת המשנה, כיצד הוא אינו פוסל אלא
תחילה ולא בסוף, ומבאר מיד בהמשך,
שמדובר בבן תשע שנים ויום אחד שבא על
יבמתו, שהוא פוסל בביאתו רק בתחילה
ולא פוסל בביאה בסוף!?

ומשנינן: חסורי מיחסרא במשנתנו, והכי
קתני בה:

בן תשע שנים ויום אחד — הוא פוסל תחלה,
והן פוסלין תחלה וסוף,

במה דברים אמורים שיש חילוק בקטן בין
תחילה לסוף — במאמר. שאין מאמרו של
קטן יכול לפסול מאמרו של גדול.

אבל ביאה של קטן ביבמתו — פוסלת
אפילו בסוף! גם לאחר מאמרו של אחיו
הגדול.

ולפי התיקון הזה במשנה, לא נאמר "כיצד"
קטן פוסל בביאתו בתחילה, אלא כיצד פוסל
הקטן בסוף את מאמר אחיו, וכך מבאר
המשנה —

הוא פסלה בכך על האחים, שמעתה כלום אסורים בה, לפי שאני קורא בכלום "כיון שלא בנה שוב לא יבנה!".

וכן אמר רב תחליפא בר אבימי: קטן יש לו מאמר.

תניא נמי הכי: קטן יש לו גט ויש לו מאמר, דברי רבי מאיר.

והוינן בה: וכי סבר רבי מאיר שקטן יש לו גט?

והתניא: עשו ביאת בן תשע — כמאמר בגדול.

רבי מאיר אומר: עשו חליצת בן תשע לדחות את שאר האחים מיבום — כגט בגדול, שפוסלה ליבום על ידי האחים, אך היא צריכה חליצה מהם כדי להתירה להנשא לשוק, והוא הדין לחליצת קטן, שפוסלה מלהתייבם, אך היא צריכה עדיין חליצה.

ומדייקת הגמרא: **ואם איתא שלדברי רבי מאיר יש לקטן גט —**

ליתני בדברי רבי מאיר: עשו חליצת בן תשע כגטו של קטן בן תשע, ולמה הוצרכו להשוותו לגט של גדול?!

אלא, יש מכאן ראייה, שלפי רבי מאיר לא תיקנו גט בגדול, ולכן הוצרכו להשוות את חליצתו של קטן לגטו של גדול.

ומשנינן: **אמר רב הונא בריה דרב יהושע: רבי מאיר סובר שקטן אית ליה, אכן יש לו גט כדי לפסול.**

ואולם, גט זה — "גט זוטור" הוא, שאינו דומה בכוחו לפסול, לפסול גט של גדול ביבמה, וכפי שיתבאר להלן.

ולכן אמר רבי מאיר, שחליצת קטן היא כגטו של גדול, שהחליצה של קטן שוה בתוקפה לפסול כגט של גדול, אך לא כגט של קטן, שהוא חלש בכוחו לפסול מגטו של גדול.

ומבאר רב הונא בריה דרבי יהושע מהי "קטנותו" של גט שנותן קטן ליבמה:

לרבן גמליאל, דאמר "אין גט אחר גט" —

והיינו, שאין הגט שנותן היבם ביבמתו השניה כלום, והוא אינו נאסר בקרובותיה של השניה בתור קרובת גרושתו —

הני מילי בגט של גדול אחר גט של גדול, וכמו כן גט של קטן אחר גט של קטן.

אבל גט של גדול אחר גט של קטן — מהני!

ואילו לרבנן, דאמרי "יש גט אחר גט" —

הני מילי בגדול אחר גדול, או בקטן אחר קטן.

אבל קטן אחר גדול — לא מהני!

מתניתין:

במשנה הקודמת התבאר, שביאתו של קטן נחשבת כמאמר ביבמה, לאסור את שאר האחים בה.

א. יבם קטן, בן ט' שנים ויום אחד, ומגיל זה ביאתו ביאה, שבא על יבמתו — קנאה.

אלא, כיון שאין קנינו של יבם קטן קנין גמור, אלא הוא רק בגדר קנין "מאמר", ואין היבמה קנויה לו לגמרי [שאין היא נחשבת כיבמה רגילה שבא עליה יבם גדול, אלא